ETHNOLOGISCHE STUDIËN.

I.

The native races of the Indian Archipelago. Papuans.
By GEORGE WINDSOR EARL. Lond. 1853.

Wij hebben aan onze Engelsche naburen veel te danken van de kennis, die wij van den Indischen Archipel bezitten. Niet in vorige jaren alleen, toen onze bezittingen een' tijd lang onder hunne opperheerschappij stonden, hebben zij zich bevlijtigd om een vroeger ongekend licht over die streken te doen opgaan; maar ook tegenwoordig nog zouden wij voor de beschrijving van uitgebreide gewesten in Oost-Indië zeer in het donker tasten, indien Engelsche nasporingen ons niet voorlichtten. Zoo hebben zij ons Atjih en de Oostkust van Sumatra beter leeren kennen; zoo is, sedert de vestiging van Sir JAMES BROOKE op de Noordwestkust van Borneo, door een tal van werken, dat gedeelte van dit groote eiland uit eene eeuwen lange nacht te voorschijn getreden, en in uitgegeven journalen van Engelsche scheepsbevelhebbers is ons een schat van berigten medegedeeld omtrent kusten en landen, waarvan onze kennis vroeger zeer oppervlakkig was. Onder de vele namen, die hier met eere mogen genoemd worden, ANDERSON, LOW, KEPPEL, MUNDY, BELCHER, verdient G. W. EARL eene voorname plaats. Reeds sedert verscheidene jaren is hij met den Indischen Archipel bekend en door een aantal schriften, waarvan *the Eastern seas or Voyages and adventures in the Indian Archipelago in* 1832—1834 en andere te London zijn uitgegeven, doch vele kleinere in Tijdschriften verspreid zijn,

heeft hij de bewijzen geleverd, dat hij met zeemansbekwaamheden den lust voor wetenschap verbindt.

Op zijne reizen, wier schouwtooneel hoofdzakelijk het zuidoostelijke gedeelte van onzen Archipel en de Noordkust van Nieuw-Holland waren, had hem al dadelijk het onderscheid der verschillende volksstammen getroffen, die op de daar liggende eilanden inheemsch zijn. "De Arafoeren" zoo spreekt hij in PRICHARDS beroemd werk, *Researches into the Physical History of mankind*, op bl. 269 van het 4[de] Deel der Hoogduitsche vertaling, "de Arafoeren wekten mijne belangstelling in hooge mate op; mijne "onderzoekingen omtrent hen begonnen onmiddellijk na mijne aankomst in "de landen, die zij gezegd worden te bewonen." Het tijdschrift dat maandelijks te Singapore verschijnt, onder den titel van *Journal of the Indian Archipelago and Eastern Asia*, bevat verscheidene stukken, waarin hij die verschillende menschenrassen tot een onderwerp zijner onderzoekingen gemaakt heeft. Als slotsom van alle mogen wij het werk aanzien, waarvan ik den titel aan het hoofd van dit opstel schreef en dat door een tweede Deel, *The brown tribes of the Moluccas*, *Timor and Celebes*, en nog een aantal andere, staat gevolgd te worden, die onder den titel van *Ethnological library* door den Heer NORRIS zullen worden uitgegeven.

Behalve het belangrijke van het onderwerp is er nog iets dat ons de verschijning van dit boekje doet toejuichen. Het is het eerste werk dat meer uitsluitend het doel heeft om een der menschenrassen van onzen Archipel te beschrijven, afgezien van de eilanden die zij bewonen. Het is niet de eerste maal dat over de Papoea's geschreven is in tegenoverstelling met de Maleische volkstammen, maar die ethnographische beschouwingen mogen in verscheidene werken een zeer prijsselijk aanhangsel wezen, als hoofdzaak golden zij nooit. Ook waren zij wel het onderwerp van korte verhandelingen — getuige die zeer schoone in het Tijdschrift van Neêrlandsch Indië, *Over de verschillende menschenrassen in de Indische Archipel;* maar op zulk eene ruime schaal als hier werd naar de Papoea's nog nergens een onderzoek ingesteld.

De geheimzinnige sluijer die Nieuw-Guinea, het groote land der Papoea's, nog steeds blijft bedekken, verklaart en verdedigt al vooruit eene meer bijzondere aantrekkelijkheid die het voor ons heeft, om wat meer van dat

eiland en zijne bewoners te weten te komen; en de belangstelling in dat zwarte menschenras vermeerdert als wij hooren verkondigen: dat de Archipel voor eeuwen uitsluitend door dat ras zou bewoond zijn geweest en dat er op verschillende eilanden nog sporen dier aloude bevolking overig zijn. Wij zullen trachten op de hoogte te komen van hetgeen men daaromtrent tegenwoordig met zekerheid weet of met waarschijnlijkheid vermoedt, en daartoe den weg volgen dien de beschrijver der Papoea's ons voorgegaan is. Het is zonder twijfel tot nog toe de eenige goede. Immers moet men wel in het oog houden dat het er nog ver af is, dat men over de Papoea's zoude kunnen schrijven als over een' bekenden menschenstam. Het zijn niet meer dan bouwstoffen, die wij verzamelen kunnen, om eenmaal, als het ontbrekende zal zijn aangevuld, mede te dienen tot de zamenstelling van een goed geheel. Wij zijn nog niet veel verder, dan dat wij de aandacht kunnen vestigen op hetgeen meer bepaald te onderzoeken is; opdat wij in het vervolg niet meer geheel in den blinde behoeven rond te tasten, het aan het toeval overlatende of dit ons goedgunstig nieuwe materialen wil doen vinden. Wij kunnen nog niet eens een geraamte van het gebouw in een zetten: hier en daar een enkele balk is het eenige dat wij hebben aan te brengen.

Wat zijn Papoea's? — Ziedaar eene eerste vraag, waarop wij EARL zullen hooren. Hij zegt reeds terstond bij den aanvang van zijn werk het volgende: "De Papoea's hebben zeer weinige kenmerken gemeen met de "bruinkleurige rassen der Indische eilanden, maar het meest in het oog "loopend onderscheiden zij zich door het kroes of wollig haar, dat niet "over de geheele oppervlakte van hun hoofd verspreid, zoo als gewoonlijk "bij de Afrikaansche negers, maar in kleine bosjes groeit, die van elkander "afgezonderd blijven. Als zij de haren groeijen laten, draaijen zich deze om "elkaar rond en vormen spiraalsgewijs omgekrulde lokken." Aan dezen eigenaardigen groei van het haar is derhalve, volgens EARL, de Papoea terstond te herkennen, al vertoont het kapsel der enkele personen op het eerste gezigt allerlei verscheidenheden. Immers "vele stammen," zoo vervolgt hij, "voornamelijk de bergbewoners die met meer beschaafde volken omgang "hebben, van wie zij snijwerktuigen kunnen krijgen, dragen het haar kort "afgesneden. De bosjes nemen den vorm van kleine knoppen aan, van de

"grootte van groote erwten, die aan het hoofd een zonderling, ofschoon "niet een zoo geheel onaangenaam voorkomen geven; want de regelmatig-"heid dezer kleine knoppen is zoo groot, dat een vreemdeling op den eer-"sten aanblik zoude meenen, dat zij door kunst zoo gevormd waren. Ook "heeft de schrijver alle reden van te gelooven dat het haar van eenige "stammen van nature kort is, zoodat deze haargroei ontstaat zonder dat "het overtollige haar afgesneden is. Doch bij de stammen van de kusten "van Nieuw-Guinea groeijen die krullen ter lengte van een voet, in welk "geval zij, òf afgesneden worden, ten einde, op strooijen kapjes vastge-"hecht, als pruiken te dienen, òf met de hand opengerold en door her-"haald uitkammen — waartoe zij een' bamboezen kam met vier of vijf "tanden gebruiken — uit elkaar staande gehouden worden. Het kapsel "ziet er dan uit als een dikke bos, die best met een' ragebol kan verge-"leken worden. Andere, minder bekende, stammen leggen de krullen "over de kruin van het hoofd, waar zij dan als een' dikken kam vormen." "Het haar van baard en knevels, waarvan de Papoea's in den regel wel "voorzien zijn, groeit in dergelijke bosjes als het hoofdhaar, en dezelfde "eigenschap vindt men bij de haren, waarmeê de borst en schouders der "mannen soms bedekt zijn, ofschoon hier de bosjes verder uit elkaar "staan." "Deze soort van wollig of kroesig haar," zoo besluit hij, "is eigen "aan de volbloed Papoea's. Eene betrekkelijk geringe vermenging met "het bruine ras doet die eigenschap ophouden, althans zij heeft dit ge-"daan in alle gevallen, die de schrijver de gelegenheid had van waar te "nemen. Het haar van lieden van gemengd ras, ofschoon dik en gekruld, "bedekt de geheele oppervlakte van het hoofd, juist zoo als bij de Euro-"peanen. De Maleische term voor kroes of wollig haar is *ramboet poea-poea.* "Van daar is dat woord *poea-poea*, of *papoea,* toegepast geworden op het "geheele ras, en het verdient stellig behouden te worden, daar het hun "meest onderscheidend kenmerk uitdrukt."

Wat den Papoea buitendien nog kenschetst is het volgende: "De ge-"laatstrekken van den Papoea hebben een bepaald neger-karakter, breede "neus, dikke en vooruitstekende lippen, zeer schuin voorhoofd en kin, "en die vuile kleur van wat het *wit* van het oog had moeten zijn, "die zoo berekend is om aan hun gelaat eene onheilspellende (*sinister*)

"uitdrukking te geven. Hunne natuurlijke kleur is bijna algemeen die van "chocolade, soms zeer tot het zwart naderende, maar toch zeker eenige "tinten lichter, dan dat donkere zwart, dat men dikwijls bij de negers van "Afrika ontmoet."

In hunne lengte vindt men bij de verschillende stammen groote verscheidenheden en even zoo in hun uiterlijk voorkomen. De schrijver houdt het er voor, dat hunne leefwijs, hetzij als slaven in de magt van vreemden, gelijk er zoo velen zijn in den Indischen Archipel, hetzij als vrijen in hun eigen land, zulk eenen invloed op hun' ligchaamsbouw uitoefent, dat zij er in het eerste geval kort en onaanzienlijk, in het andere langer en forscher door uitzien. —

Op het bovenstaande vergun ik mij thans enkele aanmerkingen. Het is mijn voornemen niet om den schrijver voet voor voet te volgen; de bijzonderheden laat ik voor zijne rekening; het zijn slechts algemeene opmerkingen, die ik mij veroorloof.

Doet men wel met het eigenaardig onderscheidingsteeken van eenig ras te zoeken in eene physische hoedanigheid, zoo als, bij voorbeeld, den groei des haars? — Ik betwijfel het. Ik geloof niet dat men regt heeft om dien zonderlingen groei van het haar der Papoea's als een kenteeken van ras-onderscheid aan te nemen, voordat men kunne bewijzen dat een zoodanige groei bij een ander ras noodzakelijk onmogelijk zij. En ik twijfel niet of de physiologie zal voor dit bewijs terugdeinzen. Iets anders is het, dat misschien eenmaal de ondervinding dit bewijs onnoodig zal maken, zoodat men op grond van deze, wanneer geen sluijer meer eenig volk der aarde aan ons bespiedend oog onttrekt, zal kunnen zeggen, dat alleen de Papoea zulk hoofdhaar heeft, omdat men namelijk deze soort van haar nergens elders ontdekte; maar thans is deze regel nog voorbarig, zoolang dat bewijs niet geléverd is. Ik kan mij zeer goed voorstellen — al ben ik overigens geneigd om het opgegeven onderscheidingsteeken der Papoea's aan te nemen — maar thans kan ik mij nog voorstellen, dat men ergens in Afrika of Amerika menschen met een evenzoo gegroeid haar ontdekke, zonder dat zij iets met de Papoea's gemeen hebben. Wat ik mij intusschen *niet* kan voorstellen is dit, dat men in Afrika of Amerika een ras ontdekken zou, dat *volkomen* gelijke taal sprak als de Papoea's en nogtans eer

ander ras ware. De reden van deze onwaarschijnlijkheid en van de pas geuite mogelijkheid ligt voor de hand.

Maar zoo hebben wij dan hier een ander onderscheidingsteeken gevonden, de *taal*. Het is een gebrek in het werk van EARL, dat hij de waarde der taal in onderzoekingen als de zijne zoo voorbij ziet. Het is wel waar dat wij genoegzaam niets van de talen dier kroesharigen weten, maar toch weten wij tevens dat wij geene uitkomst onzer beschouwingen voor vast mogen aannemen, zonder eerst ook de taal te hebben gehoord. Aan deze fout maakt evenwel niet alleen EARL zich schuldig. Niet acht slaan op de taal is een zeer algemeen gebrek dat de beschrijvingen van vreemde volken aankleeft, niettegenstaande die beschrijvingen daardoor oneindig veel aan wetenschappelijke waarde verliezen. Het laat zich ook zeer goed begrijpen dat men de taal zooveel mogelijk ongemoeid laat, daar hare aanleering gewoonlijk met veel moeite en tijd gepaard gaat, welke eerste men zich zeker in vele gevallen getroosten zou, indien men over den laatsten beschikken kon. En den oppervlakkigen lezer gaat het aangeduide gebrek in den regel ongemerkt voorbij. Hierdoor echter gaat het geheele werk lijden aan eenzijdigheid, en, zonder het te weten, is men medepligtig aan de verbastering eener wetenschap, die nog in haar eerste ontwikkeling zijnde, zoo ligt eene rigting krijgt, die haar het grootste nadeel dreigt te berokkenen. — Er is nog een tweede bezwaar, dat het gebruik maken van de talen in ethnographische onderzoekingen eene hoogst moeijelijke zaak maakt. Men is al zeer spoedig geroepen om talen onderling te vergelijken, ten einde over al of niet bestaande verwantschap tusschen de volkeren, die zich van haar bedienen, te besluiten. Vergelijkende taalstudie is een gevaarlijk werk; ieder kan het getuigen die er zich aan waagde. Doch is dit reeds in het algemeen waar, allergevaarlijkst is zij bij de talen van de eilanden ten Z. O. van Azië. Prof. BOPP'S *Ueber die Verwandtschaft der malayisch-polynesischen Sprachen mit den indisch-europäischen* is een waarschuwend voorbeeld. Ik zou echter vreezen het onderwerp van mijn tegenwoordig opstel geheel uit het oog te verliezen, indien ik mij thans te veel in die talen-quaestie ging verdiepen. Liever zal ik mij deze taalstudie een' volgenden keer ter behandeling voorstellen, naar aanleiding van een werk van den Heer J. CRAWFURD, dat reeds in het vorige jaar het licht zag en den titel voert:

A grammar and dictionary of the malay language, with a preliminary dissertation.

Ik keer dus nu tot de Papoea's terug om op het meegedeelde uit het werk van EARL eene tweede aanmerking te maken, betreffende de eigennaam des volks, *Papoea.* — EARL zegt, en hij zegt dit al zijne voorgangers na, dat *poea-poea,* of *papoea,* een maleisch woord is dat wollig, kroesharig beteekent. D^r. S. MULLER zegt, op bl. 58 van de *Verhandelingen over de natuurlijke geschiedenis der Nederlandsche Overzeesche Bezittingen, door de Leden der Natuurkundige Commissie in Indië en andere Schrijvers. Land- en Volkenkunde*, in de *Bijdragen tot de kennis van Nieuw Guinea*, dat de vorm *poea-poea* onjuist, en alleen *papoea* zuiver Maleisch en het ware woord is. Ook MARSDEN geeft alleen dit laatste woord in zijn Woordenboek op. Met dat al kan ik nog niet gelooven dat dit woord oorspronkelijk Maleisch zoude zijn. Het is althans zeer toevallig dat het steeds met *orang* (mensch) of *tanah* (land) verbonden wordt en dan de inwoners van Nieuw-Guinea en omliggende eilanden, of die landen zelf beteekent. Beteekende het woord inderdaad wollig of kroes, van het haar, dan zou men het ook wel op andere wijzen gebruikt vinden. Daarenboven kan *orang papoea*, dit laatste woord in den opgegeven zin genomen, niet beteekenen iemand met kroes haar; het zou geene andere opvatting toelaten dan deze: iemand die kroes is, zoo als het haar, hetgeen zeer veel naar onzin gelijkt. Maar eenmaal het woord *papoea* als naam van een volk kennende met zulk haar, heeft men kunnen zeggen *ramboet papoea*, haar als van een' Papoea, d.i. kroes haar; of ook van planten, zoo als MARSDEN opgeeft, zonder echter voorbeelden aan te halen, iets waarin men anders dikwijls 's mans keurigheid bewondert; zoodat men alweêr bij den naam eener plant dit woord voegende, daarmeê kan meenen, gelijk ik daar even van *orang papoea* zeide, eene plant, die gekruld, kroes, is, als het haar van een' Papoea. Ook dat de Maleijers dat volk volstrekt moeten genoemd hebben naar het haar, is geheel willekeurig. De Tagalen op de Philippinen althans deden dit vermoedelijk niet, gelijk wij zien zullen. En nu vind ik ook bij D'ARGENSOLA, wiens *Conquista de las islas Molucas* in 1609 te Madrid is uitgekomen en bijna eene eeuw later in eene Fransche vertaling te Amsterdam, op bl. 148 van het eerste deel der vertaling, van de bewoners der Papoesche eilan-

den, dat "ils sont nommez Papous à cause de leur couleur, ce mot, dans "leur langue, signifiant Noir." Ik kan mij dus nog niet laten overhalen door den Heer MULLER, die op de boven aangehaalde plaats deze woorden bijgevoegd heeft: "Te onregte zegt P. LESSON (Voyage de la Coquille, "p. 86 [in de Brusselsche uitgaaf kan ik die plaats niet vinden]) op het "gezag van MARCHAL, dat *Papoea* is afgeleid van *Pua-pua*, hetwelk donker-"bruin zoude beteekenen. Mij is deze laatste uitdrukking geheel vreemd." Men mag hier misschien in aanmerking nemen, dat die Heer een gedeelte van de Westkust bezocht en die naam oorspronkelijk wel aan de Noordkust van het eiland zou kunnen tehuis behooren. Doch ook aan het zeggen van D'ARGENSOLA, dat het woord juist zwart zou beteekenen, hecht ik niets, omdat die schrijver niet altijd even gelukkig is, waar hij aan zijne neiging om vreemde woorden te verklaren toegeeft. Maar wat nu ook hier van zij, dit geloof ik, dat het woord geen Maleisch is, maar of uit de een of andere Alfoersche taal is overgenomen — want het waren naar alle gedachten ook Alfoeren, geen Maleijers, die de eerste gemeenschap met die volken hielden — of bij toeval, door misverstand van een of ander woord uit een Papoesch dialect, is ontstaan. — Voorts komt ook dit mij vrij zeker voor, dat de Maleijer met het woord *papoea* niet het eigenaardige kroeshaar der *Papoea's* bedoelt, maar ook den neger zulk haar zoude geven; waardoor de aanbeveling van EARL vervalt om dezen naam daarom te houden "omdat hij hun meest onderscheidend kenmerk uitdrukt."

Na de inleiding gaat de Heer EARL over tot eene beschrijving dier verschillende Papoea-stammen, zoo als zijne bronnen er hem toe in staat stellen. Indien ik aan dit stukje den naam des volks ten titel had gegeven, dat wij thans behandelen, dan kon men met regt verwachten dat ik nu, òf eene beschrijving zou laten volgen van het Papoesche ras in het algemeen, òf de Engelsche berigten van EARL in het Hollandsch zou teruggeven om velen mijner lezers de lezing van het Engelsche werk uit te winnen. Maar dit laatste ligt niet in mijn plan, en voor het eerste, hoe belangrijk ook, zijn, in mijn oog althans, de bronnen nog verre van voldoende. Het komt mij verkieslijk voor, den lezer op te wekken tot eigen oordeel bij het gebruik van het boekske van EARL, dan dezen na te praten, zonder het gezag zijner mededeelingen te wegen.

EARL spreekt in de eerste plaats, zoo als billijk is, over de Papoesche stammen van Nieuw Guinea. In drie hoofdstukken handelt hij over de Zuidkust, de Zuidwestkust en de Noordkust.

De beschrijving der bevolking van de Zuidkust bepaalt zich bij eenige mededeelingen omtrent de bewoners van de Doerga-rivier (Prinses Marianne-straat). Van hier vervolgt de schrijver de kust tot voorbij de Triton-baai, in het volgende hoofdstuk, om in het laatste over Dorei en oostelijk van daar gelegen eilanden en plaatsen te spreken. Maar staan wij met hem op enkele plaatsen der kusten van dit groote eiland stil.

De auteur laat bijna overal zijne bronnen zelve spreken. Zie hier hoe hij er zich, op bl. 24, over uitlaat: "De ethnologen die zelf in vreemde stre-"ken mede werkzaam geweest zijn in het verzamelen van bouwstoffen, "zijn zeer geneigd om eenig bijzonder volk, waarmede zij het best zijn be-"kend geraakt, als standaard te gebruiken, om er alle andere, die zij ont-"moeten, mede te vergelijken; en ik gevoel dat mijn langdurige en naauwe "omgang met de inboorlingen van Australië mij niet geheel vrij gehouden "heeft van een' dergelijken invloed. Ik zal om die reden in den loop "van dit werk de beschrijvingen inlasschen van kundige reizigers, op wier "berigten men kan staat maken, liever dan mijne eigene opmerkingen, zoo "dikwijls er over onderscheidene kenmerken van personen gehandeld wordt; "daar het gelukkig zoo treft, dat ik overvloedige bouwstoffen ter mijner be-"schikking heb, die voor den Engelschen lezer even nieuw zullen zijn, als "mijne eigene bijdragen zouden kunnen wezen." En nu toont de Heer EARL dat hij met enkele onzer Hollandsche schrijvers niet alleen bekend, maar zelfs vertrouwd is. Inderdaad iets zeldzaams bij vreemden! Het is echter waar, dat hij de pen liever niet had moeten opnemen om over Nieuw-Guinea te schrijven, wanneer de toegang tot de Hollandsche bronnen hem door onbekendheid met de taal ontzegd ware geweest. Maar dit is bij onzen schrijver het geval niet. Ook heeft hij reeds voor jaren de reis van den Luit. ter zee 1e. klasse, KOLFF, in 1825 en 1826 in die streken gedaan en door hem onder den titel van: *Reis door den weinig bekenden zuidelijken Molukschen Archipel en langs de geheel onbekende Zuidwestkust van Nieuw-Guinea*, beschreven en uitgegeven, in zijne moedertaal overgebragt. Deze, maar

inzonderheid het werk van den Luit. ter zee J. MODERA, bevattende het *Verhaal van eene reize naar en langs de Zuid-Westkust van Nieuw-Guinea, gedaan in* 1828, benevens de bovenaangehaalde beschrijving in de Verhandelingen der Natuurkundige Commissie; Land en Volkenkunde, voorkomende, zijn hier zijne hoofdbronnen of eigenlijk zijne eenige. De Heer EARL verkiest de beschrijving van den Heer MODERA boven die van den Heer MULLER, voor welke voorkeur hij de volgende reden opgeeft: "Daar "de Heer MODERA, vóór zijne reis naar N. Guinea, nimmer inboorlingen "van Australië gezien en misschien weinig van hen gehoord had, en hij "geheel vreemdeling is in ethnologische theoriën, moet zijn getuigenis als "onweêrlegbaar beschouwd worden. Die omstandigheden, verbonden met "deze dat zijn verhaal terstond na zijne terugkomst van N. Guinea is in "het licht gegeven, hebben mij er toe gebragt om het eenvoudige verslag "van den Heer MODERA te verkiezen boven de meer wetenschappelijke blad- "zijden van de Heeren TEMMINCK en MULLER in de van Staatswege uitge- "geven beschrijving der ontdekkingsreis." Begrijpen kan ik dit gevoelen, al deel ik het niet geheel. Voor die het niet weten zij het herinnerd, dat beiden, MODERA en MULLER, die expeditie in 1828 meêmaakten en ieder haar afzonderlijk en uit een verschillend oogpunt heeft beschreven.

Ik heb bij de beide eerste Hoofdstukken over Nieuw-Guinea weinig op te merken.

Eerst moet ik vragen of de bewering van den schrijver waarheid behelst, dat het woord *Arabieren* door de Hollanders gebruikt wordt om *negers* aan te duiden? Op bl. 18 en 48 lees ik zulks, en in de noot op de laatste bladzijde nog eenige vreemde zaken meer: "Het is wel bekend dat de "echte Arabieren Caucasische gelaatstrekken hebben, maar zoovele neger- "slaven zijn in Arabië van de Oostkust van Afrika ingevoerd, that they pro- "bably outnumber their importers." Anders zouden de beide plaatsen van MODERA, die de schrijver bedoelt, een' treffenden weerklank vinden in hetgeen ik lees in de *Narrative of the surveying voyage of H. M. S. Fly*, door J. BEETE JUKES, die van de Papoea's sprekende, op bl. 236, D. II, zegt, "Hun gelaat herinnerde ons niet zelden aan dat der Joden;" tenzij de Engelschen onder Joden ook negers verstaan?! Overigens komt MODERA meer met JUKES overeen dan men uit EARL's schrijven zou opmaken, want waar

deze spreekt van *a considerable resemblance* (bl. 18) heeft zijn origineel slechts *wel eenige gelijkenis* (bl. 31). Ik zou daarom ook de afbeelding, die JUKES van eenige Papoea's geeft, niet zeer vertrouwen. Maar dat zijn Joden, die wel wat op Papoea's gelijken!

Verder had de schrijver, dunkt mij, nu toch over die kust sprekende, wel wat meer gebruik kunnen maken van MULLER's Verhandeling; om van VALENTIJN niet eens te spreken. Beiden hadden hem van de meer noordelijke kusten en van de politieke verhoudingen dezer streken meer kunnen zeggen dan MODERA; evenwel, voor ethnographie was dit hier niet bepaald noodig.

Ik haal hier ook nog aan de afleiding van den naam *Alfoeren*, die de schrijver geeft. Reeds in het werk van PRICHARD vindt men die meêgedeeld. Dit woord zou namelijk *Portugeesch* zijn. "Het Portugesche woord *Alforias*," zoo zegt hij, "beteekent *vrijgemaakten*, *slaven die hunne vrijheid terug* "*gekregen hebben;* maar de wortel *fora* beteekent *buiten*, en daarom werd "de uitdrukking *Alfores* door de Portugezen natuurlijk toegepast op de on- "afhankelijke stammen die buiten den invloed hunner nederzettingen op de "kusten woonden." Hij deelde zijn vermoeden meê aan een' geleerden Portugees, een' man van ondervinding en die jaren lang te Singapore gewoond had, den Consul-Generaal van Portugal aldaar. Deze onderrigtte hem, "dat het woord *alfores* of *alforias* vroeger in denzelfden zin door de Portu- "gezen in Indië gebruikt werd, als de Spanjaarden de inboorlingen van "America *Indios*, of Indianen, en de Mohammedaansche inwoners van Soe- "loe en Mindano *Moros*, of Mooren, noemden." Wat al weder vreemde zaken! Ik geloof dat die heer EARL niet begrepen heeft, noch EARL hem, en dat EARL wederom niet zeer naauwkeurig te werk gegaan is. Uit hetgeen de Consul-Generaal zeide, zou een ander, dunkt mij, onbevooroordeeld, juist opmaken, dat *Alfores* een volksnaam was. Ook zoude men, als EARL's gevoelen het ware was, ook in de andere Portugesche bezittingen in Indiën van Alfoeren gewag gemaakt vinden. EARL gaat buitendien wat veel op den klank af. Vrijgelaten slaven heeten in het Portugeesch niet *alfores*, noch *alforias*, maar *aforros*. Dit komt van *aforro*, dat ook waarschijnlijk niet van *fora*, buiten, maar van *forro*, voering enz. is afgeleid. *Forrar* of *aforrar* beteekent vrijgeven; *aforro*, een vrijgege-

vene. *Aforria* is de daad van vrijgeven, en wordt ook *alforria* geschreven; de *l* kan ik in dit woord niet met zekerheid verklaren. Maar nu is van *af*ORROS en *alf*OEREN en ARA*f*OEREN het onderscheid veel te groot om er zoo ongemerkt over heen te stappen. Daarenboven ligt de overdragt van dien naam op de oorspronkelijke bewoners der Molukken ook niet zoo voor de hand. EARL heeft het zelf gevoeld, toen hij het spraakgebruik van *aforro* of *alforro* — dat misschien even goed kan gezegd worden als *alforria* voor *aforria* — latende varen (en dit had ook wel verdedigd mogen worden!) eene afleiding van dat woord gegeven heeft, waardoor die toepassing ietwat aannemelijker wordt. VALENTYN vertaalt het woord in zijn Hollandsch gewoonlijk door *bergboeren*. Zoo lang ik niet beter ingelicht word, houde ik mij het liefst hierbij, in weêrwil van EARL, wien ik eene vernuftige afleiding, waar hij thans, zoo als het gaat, blind mede ingenomen is, anders gaarne gunde, en van D[r]. PRICHARD en JUKES, die hij geheel schijnt overtuigd te hebben!

In het volgende Hoofdstuk steekt EARL terstond over naar Dorei, even bezuiden de oostelijkste punt van de Noordkust des eilands. In de beschrijving dier plaats en van hare bevolking volgt hij de reis, beschreven door den Luit. ter zee G. F. DE BRUYN KOPS, te vinden in het 1[e]. Deel van het *Natuurkundig Tijdschrift voor Nederlandsch Indië*, bl. 163.

De Heer MULLER geeft, in de Inleiding zijner reeds meermalen aangehaalde Verhandeling, in het kort, alle togten naar Nieuw-Guinea op, van de ontdekking tot 1835 toe. Ik heb de juistheid dier opgave nog niet kunnen onderzoeken, maar dit is mij wel gebleken, dat de Hoogleeraar MOLL, in 1825, eenig regt had om in zijne *Verhandeling over eenige vroegere Zeetogten der Nederlanders*, in dat jaar te Amsterdam uitgegeven, op bladz. 151, te beweren, "dat onze kennis aangaande *Nieuw-Guinea* en de *Papous-eilanden* nog zeer gering was en grootendeels beruste op de berigten van LE MAIRE en van TASMAN." Ik zeg eenig regt, niet ten volle, omdat het mij niet gebleken is dat TASMANS berigten over Nieuw-Guinea van meer belang zijn dan die van DAMPIER, terwijl eigenlijk alle berigten van vroegere zeevaarders, in zoo ver zij Nieuw-Guinea betreffen en dan nog melding maken van de inboorlingen, elkander in schraalheid weinig toegeven. Om het uitvoerige der beschrijving van het uiterlijk voorkomen verdient die

welke voorkomt in de *Australische Navigatiën*, *ontdeckt door* JACOB LE MAIRE en WILLEM CZ. SCHOUTEN, *in* 1615—1617, op bl. 106 der uitgave in het werk: *Begin ende voortgang van de vereenigde Ned. geoctr. Oost-Ind. Compagnie*, 1646, Deel II, zeker den eersten rang. Ik laat ze hier volgen, tevens als eene curiositeit. "Daer quamen eenige canoes aan boord," zoo heet het daar, "met een drolligh fatsoen van volck, dat mede al *Papoes* "waren, hebbende kort haijr, en dat ghekrult, ende droegen ringhen door "hare neusen, ende ooren, met seeckere veertjes op 't hooft, of op de ar- "men, en verckenstandē op haer halsen, en op de borst tot een cieraet. "Hadden leelijck Vrou-volck, hebbende de borsten (gelijck twee dermen) tot "aan de naevel toe hanghen, met groote dicke buijcken gelijck tonnen, ende "dan een bult achter op, van een kint dat sij dragen, dunne spillen van "beentjens ende armen, aeps-tronien, seer mismaeckt, de schamelheijt be- "dect, ende naers bloot, kort van haijr, sodat niet van mans, als aan de "borsten en stemmen, zijn te kennen. Sij aten ooc Betele, en waren alle "verscheijden gebreken onderhavich, d'een was scheel, d'ander hadden dicke "beenen, de derde dicke armen, en so voort, waer uijt wel te vermoeden "staet dat dit een ongesont land moest wesen, te meer, omdat haer huijs- "kens op staken stonden, omtrent 8 of 9 voet van der aerden. Haddē "hier de hooghde van 3 graden 43 minuten en vernamender een kleijn mon- "sterken van gengber."

De togt van het schip de Geelvink in 1705 — van welk schip de Geelvinksbaai, op de Noordoostkust van Nieuw-Guinea, haren naam heeft — is voor de volkenkunde van belang geweest, omdat wij daaraan eene fraaije teekening te danken hebben, die ons C. DE BRUIN, in zijnen *Reizen* (D. II, bl. 364) van een' Zuidlander geeft. Deze ontmoette namelijk dien *Zuidlander* — gelijk de Papoea's, als bewoners van het denkbeeldige Zuidland, toen genoemd werden — te Batavia, waar hij met nog eenige landgenooten door de Geelvink van Nieuw-Guinea was aangebragt.

SONNERAT, wiens *Voyage à la Nouvelle Guinée*, in 1776 te Parijs uitgekomen, veel voor de kennis van het volk zou doen vermoeden, heeft nogtans van de Papoea's bitter weinig. Op bl. 153 deelt hij er alleen dit van mede: "Leur aspect a quelque chose d'hideux et d'effrayant. Qu'on se "réprésente des hommes robustes, d'un noir luisant, dont la peau est ce-

"pendant âpre et rude, la plupart défigurés par des taches à la peau, semblables à celle qu'occasionne l'éléphantiasis; qu'on se les peigne avec des "yeux fort grands, uu nex écrasé, une bouche excessivement fendue, les "lèvres, sur-tout la supérieure, très-renflées, les cheveux crépus, d'un noir "brillant ou d'un roux ardent. Le caractère de ces sauvages répond à leur "extérieur, etc." SONNERAT's reisbeschrijving is voor den oritholoog vast van veel waarde; maar anderen geeft zij niet veel. Wat zal men ook voor geographie of ethnographie verwachten, waar wij zien dat de Papoea's, die hij met de aangehaalde woorden beschreef, wonen op Pulo ***, een eiland waar hij aanlandde na gekomen te zijn van l'Isle ***, waarvan het heet: "des raisons particulières ont empêche l'Auteur de nommer cet endroit." Ik denk dat hij den naam vergeten was. FORREST, ofschoon zijn *Voyage to New Guinea and the Moluccas, during the years* 1774—1776, veel belangrijker is, zegt van de Papoea's bijna nog minder dan hij.

Gaarne ware ik in staat geweest de opgave van den Heer MULLER, waarvan ik sprak, hier wat nader in oogenschouw te nemen. Hiertoe behooren echter een aantal bronnen, vooral wanneer men tot de tijden der Portugezen en Spanjaarden opklimt, die ik nog niet ter mijner beschikking heb. Van waar MULLER zijne berigten heeft, heb ik nog niet geheel kunnen nasporen, maar wanneer hij, in 1545, door Don YNIGO ORTEZ DE REZ aan Nieuw-Guinea den naam laat geven, dan geloof ik dat hij aan den Spanjaard Don ALVAREZ DE SAAVEDRA, of ALVARADO, onregt doet, die, zoo hij al niet de eerste Europeaan was, die dat eiland aandeed, er toch, meenende "dat het tegenvoetig lag met het Guinea van Afrika" (*Historische beschrijving der Reizen*, Deel 18, bl. 304) dien naam aan gaf. — Anderen, gelijk ook MULLER en EARL, schrijven daarentegen het geven van dien naam toe aan het uiterlijk voorkomen der inlanders. Zie hierover ook eene noot in het pas aangehaalde boek, bl. 291. — Of nu de Portugees MENESES eenige maanden vroeger, te weten in 1527, ook reeds op Nieuw-Guinea geland was, schijnt niet uitgemaakt, maar zeker verdient de Spanjaard alleen de eer der ontdekking. MENESES werd, door een' storm in de Molukken overvallen, naar vreemde kusten (die dan door eenigen voor N.-Guinea gehouden worden) verslagen; terwijl de andere, wien het hinderde dat hij zijn' tijd werkeloos op zijn' post moest doorbrengen, op ontdekkingstogten uitging, en toen Nieuw-Guinea

vond. Zoo verhaalt D'ARGENSOLA, l. l. I, p. 134 (verg. 27 en 49). DE BARROS heeft ons hier reeds verlaten; men weet dat hij zijn werk niet voltooide. Wat eenige schrijvers, zoo als MULLER zegt, van ANT. D'ABREU en FR. SERRANO beweren, dat zij Nieuw-Guinea zoude aangedaan hebben, is zeker onwaar. EARL spreekt ook van iets dergelijks. FR. SERRANO, door storm van den ander af geraakt, werd verslagen op de *Luco Pino*, kleine rotsachtige eilanden, waar geen zoet water te vinden was en die veel door zeeroovers bezocht werden, die er steeds rijken buit vonden, door de menigte schepen, die er vergingen. J. DE BARROS, wiens *Asia* als de hoofdbron voor de Indisch-Portugesche geschiedenis beschouwd wordt, verhaalt het op fol. 132 zijner 3de decade (Lisb. 1628), en zegt dat die eilanden naar de *schildpadden* aldus genoemd zijn. Het woord *Luco Pino* is dus niets anders dan *Noesa Pinjoe* en de eilanden zijn waarschijnlijk geen andere dan de *Lucipara*, ten Z. W. van Banda, — al stelt ook DE BARROS hun afstand van Banda op 37 *leguoas*, terwijl die van Java naar Amboina, zoo als hij zegt, 60 *l.* bedraagt, — dezelfde die in onze dagen door eene nieuwe schipbreuk berucht werden. Hoe *Lucopino* in *Lucipara* verbasterde is wel wat vreemd. VALENTIJN heeft op zijne *Kaart van de Zuid-Ooster-eilanden van Banda* den naam *Lucipara* niet, maar een *Zuidelijk rif* (de koraalbank waar de Willem I, in 1837, gestrand is) en, in eene oostelijke rigting van hier, met eene kleine afwijking ten Noorden, de eilanden *Noessa Pinhos* (7 in getal), de *drie Oostelijke Noessa Pinhos* en de *Schildpadeilanden* (2 in getal). De beide laatste zijn fictie: vergelijk den text van VALENTIJN, en gij zult al dadelijk bespeuren dat er iets hapert. In den naam der koraalbank, *Lucopin Haay*, herkent men terstond *Lucopinho* (Portugesche schrijfwijs voor *Lucopinjo*). De 5 omliggende eilanden, de *Noessa Pinhos* van VALENTIJN, zijn de *Lucipara* geworden (toch niet *noesa karang? de klippeneilanden?*), en de *drie Oostelijke Noessa Pinhos* van de oude kaart hebben alleen den Hollandschen naam *Schildpad-eilanden* behouden, welke dubbele, hollandsche en maleische, benaming misschien aanleiding gaf tot het scheppen van geheel nieuwe *Schilpad-eilanden* bij VALENTIJN. Behoef ik het te zeggen dat de groote kaart van den Indischen Archipel van den Heer VON DERFELDEN VAN HINDERSTEIN ook niet naauwkeurig is? Men vindt daar nog eene andere benaming der Schildpad-eilanden, die van *Tortelduiven*-eilanden; kan deze

soms haren oorsprong hebben in *tartaruga*, dat in het Portugeesch *schildpad* beteekent?

Doch om tot EARL terug te keeren en tot het vierde Hoofdstuk van zijn boek. De Reisbeschrijving van den Heer DE BRUYN KOPS kan ieder ter aangehaalde plaatse lezen. Alleen het einde van dat Hoofdstuk is belangrijk genoeg om hier nog meêgedeeld te worden. "Het blijkt niet dat de "bewoners van Koeroedoe [aan de Oostkust der Geelvinksbaai] in persoon"lijk karakter van die van Dorei onderscheiden zijn, en zij zijn ten minste "even ver gevorderd in maatschappelijke bekwaamheden; hunne beschaving "echter, zoo als die is, is bijna geheel anders, daar zij veel eer een Poly"nesisch dan een Maleisch karakter bezit; zoodat de Groote- [de Geelvinks] "baai van Nieuw-Guinea als de grenslijn moet beschouwd worden tusschen "de Papoea's van den Polynesischen en den Indischen Archipel, vooral daar "de inboorlingen van de Zuidkust van Nieuw-Guinea, oostelijk van de "Torresstraat, blijkbaar buiten alle aanraking met Maleische beschaving "gebleven zijn." EARL behandelt deze Papoea's niet; hij zou ons anders, uit de boven aangehaalde reis van de Fly, zeer belangrijke mededeelingen omtrent de Papoea's van Torresstraat gedaan hebben. "Inderdaad," zoo vervolgt hij, "het is geenszins onwaarschijnlijk dat de wijde ruimte tusschen de Zuid"west-kaap van Nieuw-Guinea en de eilanden van Torresstraat, waar nog "geen land gezien is, blijken zal een diepe inham te zijn, gelijk aan de "groote baai op de Noordkust; en af te gaan op den aard van het land ten "Westen van die groote zuid-oostbaai, zou het wel kunnen wezen dat het eens "eilanden bleken te zijn, zooals dat van Fredrik-Hendrik, dat door straat"Doerga van het vaste land gescheiden is. Maar ook de Noordkust van het "groote schiereiland [d. i. het gedeelte ten O. der Geelvinksbaai] van Nieuw "Guinea is niet minder belangrijk voor de wetenschap, daar de kust, meer "dan honderd mijlen oostwaarts van Koeroedoe, bevonden is een delta te "zijn van eene groote rivier, door de inlanders *Ambermo* geheeten, die zulk "eene massa modder afvoerde, dat daardoor eene bank gevormd werd, die "zich ten minste dertig mijlen in zee uitstrekte; terwijl de zee op de meeste "andere plaatsen, op weinige kabellengten van het strand, onpeilbaar diep "was [verg. Reis van de B. K., bl. 220 sq.]. Wanneer deze rivier eens "zal onderzocht zijn, zal het geheimzinnig duister, waarin tot heden de

"volkenkunde van Nieuw-Guinea gehuld was, eenigermate weggenomen "zijn."

"Het hoofddoel van de Hollandsche expeditie, in 1850, was om Port-"Humboldt [bij de B. K. Bougainvillebaai], op 2° 20′ Z. B. en 140° 47′ "O. L. te verkennen, met voornemen van daar een' post te vestigen, of "liever naar de geschiktheid van die plaats voor dat oogmerk onderzoek te "doen." De BRUYN KOPS zegt hier niets van. "Nadat men echter in het "gezigt van de haven gekomen was, belette een stijve zuid-ooste-wind, "met sterken tegenstroom, de "Circe" het naderen, zoodat zij naar Amboina "terugstevende. Het blijkt, intusschen, dat de ingewonnen berigten het "Gouvernement vrijheid gaven om tot een besluit te komen, daar in het "begin van 1852 een post te Port-Humboldt werd opgerigt. Het garni-"zoen, wanneer het dien naam mag hebben, bestaat uit een aantal *burgers*, "of inlandsche soldaten, van Ternate, een volk dat in geenen deele berekend "is om de krachtige Papoea's eerbied in te boezemen."

En thans verlaten wij Nieuw-Guinea.

De schrijver zoekt in het vijfde Hoofdstuk op de Aroe-eilanden, in het zesde op Ceram en in de Molukken naar Papoea's, en vindt ze overal. Met Hoofdstuk VII bereiken wij met hem de Philippinen.

Op de Philippinen, en wel voornameiijk op het hoofd-eiland, Luson, wordt eene talrijke zwarte bevolking gevonden. De schrijver gaat er toe over om het een en ander omtrent deze meê te deelen. De Spanjaarden noemen die zwarten *Negritos*, d. i. kleine negers, maar *Ahetas* (geschreven *Ajetas*) of *Itas* schijnt hunne gewone benaming te zijn bij de bewoners der vlakte, zegt hij.— Ik zou er naauwelijks aan twijfelen dat *Ahetas* en *Itas*, of liever *Ita* en *Aëta*, zwart beteekent, schoon ik in het *Vocabulario de la lengua tagala* van DE LOS SANTOS (*Sampaloc*, 1794, f.) in v. "negro" vind *maytim* (van het grondwoord *ytim*) en in v. "negro del monte" de drie vormen *ayta*, *yta* en *agta*, die zich, dunkt mij, alle van *ita* laten afleiden. *Ita* houd ik voor het Maleische *Itam*. Hoe de uitgang *a* tot *im* staat, durf ik voor als nog niet zeker te zeggen, tenzij het een dialectsverschil zij, hetgeen ik echter niet waarschijnlijk acht.

Voor hetgeen nu EARL van deze Ahetas vertelt leverden hem de werken van MALLAT en DE LA GIRONIÈRE de bouwstoffen. Het eerste bevat eene

algemeene beschrijving dier eilanden, draagt ten minste den titel van *les Philippines; histoire, géographie, moeurs, agriculture, industrie et commerce des colonies Espagnoles dans l'Océanie.* Er staat veel belangrijks in, maar het mist de naauwkeurigheid die men in zulk eén werk gaarne zoude vinden, terwijl zeker verreweg het grootste gedeelte niet op eigene aanschouwing van den schrijver berust, maar op hetgeen anderen hem verteld hebben, zonder dat wij in staat zijn om de waarde dier bronnen te beoordeelen. In dit opzigt heeft EARL volmaakt gelijk, dat hij DE LA GIRONIÈRE's getuigenis boven dat van MALLAT stelt, want die spreekt alleen over hetgeen hij gezien heeft, over andere dingen niet. Zijne verhalen, mij nog slechts uit eene verkorte engelsche vertaling bekend (*Twenty years in the Philippines*, Lond. 1853), hebben hier en daar iets van die van onzen HAAFNER, of van de 1001 Nacht, maar voor de schildering van het leven in de Lusonsche binnenlanden zijn zij zeker van groote waarde. Wanneer men echter niet meer van de Itas weet dan hetgeen beide schrijvers er van berigten, dan is het al zeer weinig en vraagt men bijna hoe het mogelijk is, dat men van eene bevolking van 25000 zielen en die, ten minsten voor een groot deel, op het hoofdeiland der Spaansch-Indische bezittingen woont, nog ten huidigen dage zoo weinig degelijke kennis heeft? Dat strekt, zou ik zeggen, den Spanjaarden niet tot eer. — Het is, voor de waardering der beide genoemde werken, misschien van belang op te merken, dat DE LA GIRONIÈRE, die de Itas bezocht, zegt, dat zij zoo zwart zijn als ebbenhout, gelijk de negers van Afrika. MALLAT zegt, ze zijn *moins noirs.* Doch in hetgeen de eerste meer van dat volk verhaalt kan ik met de beschrijving van MALLAT geen noemenswaardig verschil ontdekken. Het kapsel der Ita's heeft zulk een Papoesch karakter, dat dit alleen reeds eene vergelijking dier beide volken zoude wettigen. Doch wat ik hier nog bij te voegen heb, is eene kleine aanmerking omtrent de platen bij het werk van MALLAT, ten minsten die, waarop een paar Ita's zijn voorgesteld, en die door EARL, keurig zoo als al de platen in zijn werk, is overgenomen. Ik geloof niet dat iemand zal tegenspreken, dat het een paar inderdaad fraaije menschen zijn, die men daar afgebeeld heeft; de neus wel wat platter en de lippen wat dikker dan bij de Europeërs, maar anders geheel onberispelijk van vormen — schoon altijd zwart. Hoor nu wat MALLAT en DE LA GIRO-

NIÈRE van die arme wezens getuigen. Van een' anderen woesten volkstam sprekende — de Philippinen zijn eene nog onontgonnen goudmijn voor de ethnographen! — zegt hij: "Leur aspect est hideux et presque aussi repous-"sant que celui des Negritos" (II, p. 103), terwijl DE LA GIRONIÈRE verklaart: "Het volk [namelijk de Itá's] waaronder ik mij voor een dag of wat "was komen begeven, deed zich eerder aan mij voor als eene familie van apen, "dan als eene van menschelijke wezens. Zelfs hunne stemmen geleken op de "geluiden van die dieren en hunne gebaren waren dezelfde;" en elders: "Op een' morgen, terwijl wij in stilte onzen weg vervolgden, hoorden wij "voor ons uit een koor van piepende toonen, die meer van de stemmen van "vogels hadden, dan van die van menschen. Plotseling bespeurden wij op "een' geringen afstand veertig wilden, van allerlei leeftijd en beiderlei ge-"slacht, die er volkomen uitzagen als dieren." Maar wat MALLAT aangaat, hebben wij ook hier weder eene proef van zijne onnaauwkeurigheid. Want terwijl hij zich slechts op die enkele plaats aldus over de Negritos uitlaat, levert hij op andere eene beschrijving van hen die veel meer overeenkomt met de plaat, die hij van hen geeft. Ze zijn "welgemaakt," "veel "minder leelijk dan de negers op de kusten van Afrika," "hebben veel fij-"ner gelaatstrekken" enz. *Medio tutissimus ibis.*

Schoorvoetende verlaten wij de Philippinen. Wanneer zal er een licht over die schoone eilanden opgaan, gelijk aan dat hetwelk reeds Java bestraalt? — Rusteloos gaan wij voort op onzen ontdekkingstogt. Nog enkele eilanden in diezelfde groep doen wij aan, Mindoro, Negros en Mindano, verder Soeloe, en eindelijk komen wij in oorden, waar wij ons iets meer t' huis gevoelen. Wij zijn op Borneo aangeland.

En gij, Borneo! waar bergt gij de schrale overblijfsels uwer zwarte bevolking? Wij sporen ze op, waar ze ook verscholen zijn. De nog niet zoo goed bekende Oostkust ligt voor ons om ons bij te staan. Uit hare binnenlanden roepen wij ze te voorschijn! — Daar, zegt EARL, dat hij van eenen Capt. BROWNRIGG gehoord heeft, met wien hij, van zijne tweede reis terugkomende, in 1845 naar Europa voer, dat Goenoeng-Tĕboer — een staat benoorden Koetei aan de Oostkust gelegen — nu en dan door een' inlandschen stam bezocht werd, "volmaakt zwart en "met het haar zoo kort en gekruld, dat hun hoofd als 't ware met

"kleine knoppen bedekt scheen." "Dit komt geheel overeen met het "algemeene voorkomen van het haar dier Papoea's, die het haar kort "dragen," laat EARL volgen, "en ik twijfel niet in het minst of het "waren onvermengde Papoea's." Niettegenstaande die betuiging blijkt het echter dat EARL nog een weinig getwijfeld heeft. De Engelschman DALTON, EARL verhaalt dit zelf, die in 1827 en 1828 elf maanden in Koetei doorbragt, spreekt wel van wilde stammen [Poenan?], maar van wollig haar, dat zij zouden hebben, maakt hij geen melding. Maar de inboorlingen zouden daar ook niet van spreken, zegt EARL, tenzij men het hun bepaald vroeg. — En de Papoea's zouden toch aan hun *haar* hun' naam te danken hebben? Maar hoe dan, vraag ik, wanneer zij ook *zwart* geweest waren? Ook hiervan spreekt DALTON, in de bij EARL aangehaalde plaats, niet. In 1834, gaat deze verder, was hij op de kust van Borneo en had eenen Papoea onder zijn scheepsvolk. Overal was deze voor de inlanders een voorwerp van verbazing, en EARL besluit daaruit zeer teregt, dat niemand onder hen ooit zulk een wezen gezien had. Maar uit eene andere plaats weten wij dat hij zich toen aan de Westkust bevond, waar hij ook wel allerlei vreemde verhalen van wilden, die in de binnenlanden zouden wonen, opdeed, maar daar toen zelf geen geloof aan hechtte. Voor de Oostkust beteekent dit, anders afdoende, verhaal niets. — DALTON hield zich in Koetei op, dat nog altijd een goed eind-wegs van Goenoeng-Tĕboer verwijderd is. Maar nu is daar de reis van Capt. BELCHER, *Narrative of the voyage of H. M. S. Samarang*, Lond. 1848, 2 vol., die zich op die zelfde plaats ophield en er zeer veel, vooral ook wat de inwoners der binnenlanden betreft, van mededeelt, en in de *Bijdragen tot de kennis der Nederlandsche en vreemde Koloniën* vinden wij, in den jaargang van 1847, op bl. 74, een *Berigt aangaande den togt van Z. M. schoener Egmond*, die uitgezonden was om dien-zelfden Kapitein BROWNRIGG van Goenoeng-Tĕboer, waar hij na eene schipbreuk was aangeland, af te gaan halen. Ook in dit berigt, dat verscheidene bijzonderheden van de bevolking meêdeelt, evenmin als bij BELCHER, geen woord over *zwarten.* Ik herinner mij — maar ik kan mij niet meer bezinnen waar — eene meening gelezen te hebben, volgens welke de Papoea's aldaar wel slaven zijn konden, van de Papoesche eilanden daarheen gekomen. Hoe het zij, al is

het onwaarschijnlijk dat wij op Noord-, West-, Zuid- of Oostkust, betrekkelijk zoo digt bij het strand, Papoea's zullen vinden, *mogelijk* blijft het wel dat er nog dergelijke overblijfsels van een ander ras dan het Maleische op Borneo gevonden worden. Daarvoor kennen wij het eiland lang niet genoeg, dat wij zoo iets kortweg zoude mogen loochenen.

Laten wij toch even zien wat EARL in de Molukken gewaar geworden is. Goram, Ceram-laut, Bo, Poppo Gebi, Patani-hoek, de zuidoostelijke uithoek van Djilolo [waarom toch altijd Djilolo en niet Halmaheira?], zijn bewoond door een gemengd ras (Papoea's en bewoners van andere eilanden, meest van daar uitgewekenen); maar Misole en het oostelijk gedeelte van Ceram, waren, tot de Europeanen hier aankwamen, uitsluitend door Papoea's bevolkt. Voor de geschiedenis beroept de schrijver zich op VALENTIJN. Dat er op oostelijk Ceram tegenwoordig nog van die zwarte, kroesharige bevolking gevonden wordt, verzekerden den schrijver in deze laatste jaren verscheidene inlanders van de Zuidkust van dat eiland. Zie daar alles. — De bewoners der Aroe-eilanden houdt de schrijver ook voor Papoea's, met uitzondering van die der Voorwals-eilanden, die een gemengd ras zijn. Zoo veelvuldig men buiten Nieuw-Guinea inboorlingen van dat gemengde ras aantreft, zoo zeldzaam zijn zij op dit eiland zelf.

In plaats van nu met den schrijver ook nog het Maleische schiereiland en de groep der Andaman-eilanden te bezoeken, houden wij ons, voor het tegenwoordige, liefst binnen de grenzen van onze bezittingen. Want nog een aantal eilanden blijft ons hier over. Het zijn die, die van den kant des Indischen Oceaans in eenen boog de overigen omgeven en er als een bolwerk omheen liggen, de Soenda-keten, Sumatra, Java en de eilanden die zich oostwaarts van daar tot Timor uitstrekken. In het Hoofdstuk, waarin de schrijver deze behandelt, spreekt hij ook met een enkel woord over de eilanden, die, kleiner en wijder uiteengespreid als de overige, een vervolg zijn van de Soenda-keten en Timor met de Aroe-eilanden verbinden. Behalve eenige mededeelingen van inlanders, die den schrijver doen vermoeden dat er op Timor-laut nog zwarten aanwezig zijn, ontbreken alle berigten omtrent het bestaan van echte Papoea's op die eilanden.

"Geen sporen van een Papoeasch ras heeft men op Sumatra ontmoet, "ten minste voor zoover den schrijver bekend is." Ik geloof dat het hem

wel wat spijt, maar het is toch goed dat hij geen moeite doet om de Loeboes, van welke hij toch wel zal gehoord hebben, of de Koeboes, bij de Papoea's in te lijven. Van de eilanden ten W. van Sumatra spreekt de schrijver niet.

En Java? Eigenlijk zou de schrijver tot het besluit moeten komen dat Java door Australiërs bewoond is geweest — want tegenwoordig vindt hij gelukkig geen zwarten meer op dat eiland. — Hij zegt namelijk: "Op Java "worden in vele streken overblijfselen gevonden van een volk, dat men "voor een ras houdt, dat vóór de tegenwoordige bevolking het eiland be- "woonde en eene beschrijving van verschillende exemplaren van oude werk- "tuigen vindt men in het Natuurkundig Tijdschrift voor 1850. Sommige "van deze figuren zijn van volmaakt denzelfden vorm als die in gewoon "gebruik zijn bij de inboorlingen van Australië." Hij vervolgt echter: "Eene verzameling van deze oude steenen gereedschappen, die men ook in "China en Japan vindt, waar zij als reliquiën vereerd worden, zoude van "groot belang zijn voor den bespiegelenden ethnograaph; aangezien men dan "eene vergelijking kan maken met de steenen gereedschappen, die steeds "in gebruik zijn bij de Papoesche en Australische stammen, die weinig ge- "legenheid hebben om zich die van ijzer aan te schaffen." In de noot is de schrijver gul genoeg van te verhalen dat in het Amerikaansche werk van Dr. SCHOOLCRAFT, getiteld *Indian Tribes*, een steenen werktuig afgebeeld wordt van denzelfden aard, als een dat voorkomt in het aangehaalde Tijdschrift. Waar blijven wij nu met de besluiten uit de vergelijking van steenen werktuigen te trekken, als zij ten minsten dienen moeten om eenheid van ras te bewijzen? Zij zouden volkomen goed strekken kunnen om de eenheid van alle rassen aan te toonen. Overigens kan ik zeer de lezing aanbevelen van een stukje over dat onderwerp, voorkomende in het tweede stuk der *Indiana* van den Heer J. F. G. BRUMUND, dat thans ter perse is [1].

Flores is het eerste eiland ten O. van Java, waar de schrijver weer Papoea's ontmoet. Een' heeft hij er gezien, die wel wat te blank was, maar die door een vijftigjarig verblijf te Benkoelen en Singapore ligt kon opgebleekt zijn (!). In de bergen van Solor, Pantar, Lomblem en Om-

[1] Het is sedert uitgekomen.

baai huist ook nog een kroesharig ras. De kundige, vroeg gestorven Baron VAN LYNDEN, zegt in zijne *Bijdrage tot de kennis der Solor, Allor, Rotti, Savoe en omliggende eilanden* (Nat. Tijdschrift voor Ned. Indië, II. bl. 317), dat de strand- en bergbewoners op Solor en Adonare in uiterlijk voorkomen en kleeding weinig van elkander verschillen en dat op Lomblem geen onderscheid tusschen die beiden bestaat (bl. 322). Wat hij van Pantar en Ombaai zegt (bl. 332) laat ruimte om een overeenkomen van de bergbewoners en de Papoea's mogelijk te doen zijn; maar daar hij van zwarte kleur noch wollig haar der bergbewoners het minste gewag maakt, zoude ik die overeenstemming voor meer dan onwaarschijnlijk houden.

Het noordelijk gedeelte van het eiland Timor is nog weinig bekend. Geen wonder dat men wel eens van Papoea's, die daar wonen zouden, hoort spreken. Misschien zullen zij ook voor het licht der wetenschap niet verdwijnen. EARL meent dat er enkele, schoon zeer weinige, echte Papoea's kunnen inheemsch wezen; of liever, hij heeft, na lang onderzoek, in 1850 de overtuiging gekregen van hun bestaan in die oorden, toen hij te Singapore een' persoon ontmoette, die daar bij een' boekdrukker werk zocht, die op Timor geboren was en wiens haar zich kroesig vertoonde, zoo als dit bij een zuiver-bloed Papoea betaamde. "Schoon ik vele individu's "te Delli examineerde," zoo zegt hij, "kon ik er toch niet in slagen om "het ware (*a pure tufted*) karakter van het haar te ontdekken, dat ik als "bewijs voor een' echten Papoea heb aangenomen, — tot ik in 1850 eenen "Timorees van geboorte te Singapore ontmoette, die dit kenmerkend teeken "in volle mate bezat. — Hij had de kleine bewegelijke gedaante, het rusteloos oog en het korte krulhaar, dat de voorname kenteekenen zijn van "den berg-Papoea; en eindelijk had ik de gelegenheid om mij door persoonlijke kennismaking te overtuigen, dat dit ras nog in zuiveren staat "op Timor te vinden was." Dat deze persoon ook vrij zwart was, schijnt uit het verband te mogen opgemaakt worden. Is het iemand niet te vergeven, indien hij met dergelijke redeneringen, ondanks zich zelf, een weinig den draak steekt?

Nadat nu alle verholen restes van Papoeasche bevolking zijn aan het daglicht getogen, eindigt de schrijver met eene opgaaf der eilanden waar we nog Papoea'a zouden kunnen vinden, te weten Soemba, Boeroe,

de Soela-eilanden en het schiereiland van Celebes, dat in kaap Taliabo uitloopt. Van Boeroe kent de Heer EARL de latere beschrijvingen niet en vindt dus natuurlijk in de binnenlanden, waarvan VALENTIJN het een en ander meêdeelt, gelegenheid om Papoea's te plaatsen, "maar," voegt hij er bij, "als gewoonlijk is deze uitmuntende oude geschiedschrijver ondui- "delijk wat persoonsbeschrijving aangaat." — Hun bestaan op Celebes en de Soela-eilanden berust op berigten der inlanders. Op Soemba hebben de bewoners der binnenlanden wel krulhaar, maar lang — zoo verhaalt de schrijver —; in de hoogere gebergten moet er een zeer zwart en wild volk wonen, waarvan hij echter het geluk nog niet gehad heeft van iemand te ontmoeten. Intusschen komen ook deze berigten niet overeen met hetgeen wij van Soemba weten. Kapitein BATTISS, die in 1820 met zijn schip op de kust van dit eiland gestrand is en er verscheidene maanden doorbragt, weet van geen onderscheid van berg- en strandbewoners op dat eiland. "Het zijn welgespierde, sterke en gezonde menschen," zegt hij in de beschrijving, die hij van dit eiland meêgedeeld heeft en die te vinden is in het Tijdschrift *de Oosterling*, D. II, bl. 63; "het hoofd dekken zij "met een lap boombast" en "de kleur van beide kunnen is doorgaans kas- "tanjebruin." Evenmin vinden wij van zwarte bergbewoners iets in de *Bijdragen tot de kennis van het eiland Soemba of Sandelhout* (Tijdschrift van N. I., 1853, I, bl. 48), behelzende een rapport van den in 1845 derwaarts in commissie gezonden resident van Timor, den Heer SLUYTER, — waar overigens de Soembanezen in een veel minder gunstig daglicht voorkomen, dan in het eerst aangehaalde stuk.

Het laatste, 12de Hoofdstuk van EARL's werk handelt over Melville-eiland en Noord-Australië. Ik sta er niet bij stil.

Aan het einde onzer beschouwing van het werk van den Heer EARL gekomen, vragen wij thans, wat weten wij van de Papoea's?

Dat er buiten Nieuw-Guinea en *misschien* de Aroe-eilanden, in onze O. I. bezittingen Papoea's, zwarten, of liever bruinzwarten, met dat eigenaardige kroeshaar, voorkomen, daarvan weten wij nog niets zekers. Mogelijk is het, maar zelfs of het waarschijnlijk is blijft nog twijfelachtig. Op Nieuw-Guinea en in de Philippinen vindt men ze. Van de laatsten weet

men nog zeer weinig. Of zij tot eenerlei ras behooren met de eersten mag men vermoeden, maar aangetoond is het niet. Op Nieuw-Guinea zijn twee streken, waar men eene eenigzins volledige kennis van de inboorlingen gekregen heeft, de omstreken van de Triton-baai, met de van daar zuidelijk liggende kust, en Dorei, met enkele kusten en eilanden der Geelvinksbaai [1]. Maar in geheel zuiveren staat vindt men de Papoea's hier niet; sints eeuwen zijn ze daar in aanraking geweest met menschen van een ander ras. Wel wil ik geenszins beweren dat die omgang zulk eenen invloed op hen gehad zal hebben, dat men hunne oorspronkelijke zeden en gewoonten — ook hunne taal — niet meer zou herkennen, en ik geloof zelfs dat die invloed al zeer gering is; maar het zou toch wenschelijk wezen dat voor eene beschrijving van het volk zulke stammen konden genomen worden, van wie men met zekerheid weet dat zij hun eigendommelijk karakter onvervalscht bewaard hebben. De binnenlanden zouden ons te hulp kunnen komen, maar wat weten wij er van? Aan de kusten mag men dergelijke stammen ontmoet hebben, maar zulke ontmoetingen kunnen tot geene volledige beschrijving leiden. Willen wij eene gegronde verwachting koesteren, dat eenmaal het duister zal verdwijnen, dat de Papoea's nog omhult; men bestudere de zwarte bevolking der eilanden, door de Franschen, naar deze, onder den naam van Mélanésie begrepen; men beoefene de talen dier verschillende stammen, — men onderzoeke Nieuw-Guinea zelf. Mogen wij van dat Port-Humboldt spoedig wat vernemen, dat onze verwachtingen niet teleurstelt!

Het zij met allen eerbied voor onze Duitsche naburen gezegd — die reeds menige streek in onzen Archipel voor ons onderzochten, — maar is er onder ons Hollanders geen, wien een avontuurlijke geest, met een geest voor wetenschap gepaard, uitlokt naar het vaderland der paradijsvogels, het nog onbekende wonderland — zoo men wil — der 19de eeuw? Weet men wat schatten Nieuw-Guinea welligt nog verbergt, dat men ze — in een' tijd als deze — de moeite niet waardig acht van er naar te zoeken? Miskent men, of heeft men nog zijne aandacht niet gevestigd op de rol, die Nieuw-Gui-

[1] In een volgend nommer zal ik de gelegenheid hebben om op Dorei en omstreken terug te komen.

nea kan geroepen zijn te vervullen op het tooneel van toekomstige beschaving aller eilanden en stranden van den Grooten Oceaan? Weet gij eene kust, die dan gelegener zal liggen dan de Oostkust van dat eiland?

DELFT, December 1853.

Dr. J. PIJNAPPEL GZ.

